

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

UTVÄRDERING

MSB:s stöd till kommunal räddningstjänst

Utvärderingar inom Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) utförs med ett lärande och förbättrande syfte. De resultat och analyser som framkommer inom ramen för en utvärdering svarar uteslutande ansvariga utvärderare för. Detta för att säkerställa utvärderingsarbetets oberoende och integritet. En utvärderingsrapport är ett av flera underlag och faktorer som kan ligga till grund för förslag till åtgärder och beslut för att utveckla och stärka ett område. I de fall en utvärderingsrapport innehåller rekommendationer eller förslag på åtgärder kan dessa behöva justeras av beslutsfattare eller uppdragsgivare vid en sammanvägning av ett bredare beslutsunderlag.

MSB:s stöd till kommunal räddningstjänst

© Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)
Enhet: Enheten för forskning och utvärdering

Text: Josephine Johansson, Håkan Lenhoff, Mona Pütsep
Produktion: Advant

Publikationsnummer: MSB2289 – december 2023
ISBN: 978-91-7927-460-3

Förord

MSB har flera uppdrag som innebär att stödjande information och vägledningar tas fram för målgruppen kommunala räddningstjänstorganisationer. Stödet ifråga rör helt avgörande aspekter av kommunal räddningstjänst som ledningssystem, skogsbrandsläckning och tillsynsverksamhet för att nämna några. Att stödet är utformat och har spridits på ett ändamålsenligt sätt har betydelse för den samlade förmågan inom svensk kommunal räddningstjänst.

Utifrån ett behov av att bättre förstå hur MSB:s stöd når ut till de kommunala räddningstjänsterna, samt att värdera och vid behov ta fram nya verktyg och format för att bättre nå ut med MSB:s lagreglerade stöd har enheten för inriktning av skydd mot olyckor (RO-IS) gett MSB:s utvärderingsfunktion på enheten för forskning och utvärdering (KC-FU) i uppdrag att utvärdera hur ett antal stödåtgärder från MSB har mottagits.

Bedömningskriterierna som satts för denna utvärdering beskriver en hög ambitionsnivå för användningen av de stöd som MSB tar fram. Utvärderingen visar att de flesta målsättningar angående stöden ifråga inte har uppnåtts, vilket innebär att det finns utrymme för lärande. Samtidigt lyfts att många är positiva till de stöd MSB ger ut och att de i många fall används vid utbildningar, övningar, insatser, framtagande av handlingsprogram, tillsynsprocesser, rutiner och ledningssystem.

MSB genomför utvärderingar i ett lärande syfte. Genom att beställa en utvärdering av genomfört stödjande arbete påvisas ett mod och en vilja att lära. De bedömningar och slutsatser som presenteras av utvärderarna kommer med stor sannolikhet att kunna tas tillvara i det omedelbart kommande utvecklingsarbetet.

Solna, 2023-12-13

Jim Kronhamn
Chef, enheten för forskning och utvärdering

Sammanfattning

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har flera lagreglerade uppdrag där målgruppen för uppdragen är kommunala räddningstjänstorganisationer. I uppdragen ingår bland annat att stödja de cirka 140 kommunala räddningstjänstorganisationerna i Sverige genom att tillhandahålla information och vägledningar som hjälpmedel till organisationernas verksamhet.

För att bättre förstå hur dagens arbete når ut till de kommunala räddningstjänsterna, samt att värdera och vid behov ta fram nya verktyg och format för att bättre nå ut med MSB:s lagreglerade stöd har avdelningen för räddningstjänst och olycksförebyggande initierat denna utvärdering.

Utvärderingen ska svara på frågor om hur väl kommunal räddningstjänst känner till de stöd som MSB har producerat, om räddningstjänsten har nyttjat stöden och hur relevanta de var. Angående de stödåtgärder som nyttjas ska utvärderingen svara på om stöden är kompletta, anpassade till rätt målgrupp och hur de använts.

Datansamling genomfördes genom kvalitativa intervjuer med representanter från tolv kommunala räddningstjänstorganisationer som valts ut genom stratifierat slumpmässigt urval. Målsättningen har varit att ha med olika typer av räddningstjänster, både stora och små, heltids- och deltidspersonal samt kommunalförbund och övriga.

Avdelningen RO formulerade delvis tuffa bedömningskriterier som utvärderingen skulle värdera datamaterialet mot. Det gällde framför allt för de stöd som var i form av handböcker och vägledningar. Det har medfört att de flesta målsättningar angående den sortens stöd inte har uppnåtts.

Utvärderarnas slutliga bedömning baseras följaktligen på de uppsatta bedömningskriterierna för utvärderingen. Bedömningen som gjorts har utifrån kriterierna grupperats i två delar: bedömning utifrån de sex vägledningar och handböcker som ingick i utvärderingen och bedömning utifrån de sex övriga stöd som ingick. Kriterierna har i sin tur handlat om huruvida räddningstjänsterna känner till och har nyttjat stöden och om de anser stöden relevanta, kompletta och målgruppsanpassade.

Kriterierna varierade utifrån hur stor andel räddningstjänster man ansåg borde känna till olika antal stöd. Exempelvis skulle alla räddningstjänster känna till alla vägledningar och handböcker, anse att alla vägledningar och handböcker är relevanta, samt ha nyttjat alla vägledningar och handböcker som de kände till. Alla räddningstjänster skulle även anse att alla vägledningar och handböcker som de nyttjat var målgruppsanpassade och slutligen skulle minst hälften av räddningstjänsterna som nyttjat handböcker och vägledningarna anse att de var kompletta.

För att summera utvärderarnas bedömning så uppfylldes inga av kriterierna gällande vägledningar och handböcker.

För övriga stöd så var bedömningskriterierna något mindre tufft satta. Alla räddningstjänster skulle känna till minst hälften av de övriga stöden, ha nyttjat minst hälften av de övriga stöd de kände till, anse att minst hälften av de övriga stöden som relevanta och anse att minst hälften av de övriga stöd de nyttjat var målgruppsanpassade. Slutligen skulle minst hälften av räddningstjänsterna anse att minst hälften av de övriga stöd de använt som kompletta.

Enligt utvärderarnas bedömning uppfylldes nästan alla kriterier gällande övriga stöd. Kriterierna gällande om de nyttjat och om de anser de övriga stöden som målgruppsanpassade blev inte helt, men nästan uppfyllda då det saknades en räddningstjänst på vardera kriterium för att de skulle uppfyllas.

Utvärderingens resultat ger kanske ingen ny kunskap utan bekräftar snarare tidigare antaganden och indikationer på att alla målgrupper inte nås eller har möjlighet att ta till sig budskapen från MSB. Utvärderingen visar på ett visst samband mellan styrningstyp och kunskap och användning av MSB:s stöd. Det är de större kommunala räddningstjänsterna som i högre grad känt till och använt sig av stöden. Det är inte ett så oväntat resultat då det är fler som jobbar där och som kan ha olika ansvarsområden.

Utvärderingen visar att samtliga räddningstjänster kände till en majoritet av stöden och majoriteten av räddningstjänsterna hade använt sig av mer än hälften av stöden. Utvärderingen visar också att räddningstjänsterna ansåg att de flesta stöd var relevanta för deras behov och att de flesta stöd varit direkt användbara. De flesta stöd var enligt räddningstjänsterna målgruppsanpassade, men det fanns också de stöd som ansågs ha för akademiskt och svårtolkat språk.

Utvärderarna anser att MSB bör använda sig av klarspråk. Det är alltid av vikt att använda sig av klarspråk, men framför allt om texten behandlar ett komplicerat ämne. I de skrivna stöd som ges ut bör det också kunna utläsas vilken del av text som riktar sig till vilken målgrupp. Till de stöd som är av stor omfattning är det en fördel om MSB också tar fram en kortversion och ett bildmaterial som räddningstjänster kan använda vid egna utbildningar. Detta för att kanske framför allt ge stöd till de mindre räddningstjänsterna som har små resurser att själva utarbeta egna utbildningsmaterial, men också för att få en enhetlighet i de utbildningsmaterial som används hos de kommunala räddningstjänsterna.

För att räddningstjänsterna ska få ännu bättre kännedom om vilka stöd som finns och ges ut bör MSB se över hur myndigheten på bästa sätt kan nå ut till sina målgrupper. Utvärderarna håller med de räddningstjänster som föreslår att det på MSB:s webbsidor bör finnas en samlad förteckning över alla stöd som riktat sig till kommunal räddningstjänst under året.

Visst finns det förbättringsområden för de stöd som MSB ger ut, men utvärderarna kan konstatera att i det stora är räddningstjänsterna positiva till de stöd som MSB ger ut, Stöden används vid utbildningar, övningar, insatser, framtagande av handlingsprogram, tillsynsprocesser, rutiner och ledningssystem.

Innehåll

Sammanfattning	4
1. Inledning	8
1.1 Bakgrund	8
1.2 Syfte och mål	10
1.3 Utvärderingsfrågor	10
1.4 Avgränsningar	10
1.5 Underlag	11
2. Metod	16
2.1 Utvärderingsramverk	16
2.2 Bedömningskriterier	18
2.3 Datainsamling	18
3. Resultat	21
3.1 Redovisning av intervjusvar	21
4. Analys	35
4.1 Varierad kännedom om MSB:s stöd	35
4.2 Stöden används i olika omfattning	36
4.3 Många anser att stöden är relevanta för räddningstjänstens behov	37
4.4 Få stöd behöver tolkas innan användning	38
4.5 Många anser att MSB:s stöd är målgruppsanpassade	39
4.6 Varierade användningssätt av de olika stöden	40
5. Samlad bedömning	42
5.1 Hur väl känner kommunal räddningstjänst till de stöd som MSB har producerat?	42
5.2 Har kommunal räddningstjänst nyttjat stöden?	43
5.3 Hur relevanta är stöden?	44
5.4 Är stöden kompletta?	45
5.5 Är stöden anpassade till rätt målgrupp/målgrupper?	46
5.6 Utvärderarnas slutsatser	46
Källförteckning	48
Bilaga 1	50
Intervjufrågor	50
Bilaga 2	51

| Inledning

1. Inledning

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har flera lagreglerade uppdrag där målgruppen för uppdragen är kommunala räddningstjänstorganisationer. I uppdragen ingår bland annat att stödja de cirka 140 kommunala räddningstjänstorganisationerna i Sverige genom att tillhandahålla information och vägledningar som hjälpmedel till organisationernas verksamhet. Exempel på produkter som MSB tar fram i sitt stödjande arbete gentemot kommunal räddningstjänst är bland annat handböcker, vägledningar och insatskort.

Då de kommunala räddningstjänstorganisationerna i Sverige varierar i stor utsträckning, avseende organisationsstorlek, organisationsform samt om beredskap i huvudsak är uppbyggd av heltid- eller deltidsanställda, ser behovet av stöd från MSB olika ut. I bl.a. MSB:s tillsynsarbete och existerande stödjande arbete har det framkommit indikationer på att delar av målgruppen inte nås eller har möjlighet att ta till sig budskapen från MSB.

Med anledning av detta finns ett behov av att bättre förstå hur dagens arbete når ut till de kommunala räddningstjänsterna, samt att värdera och vid behov ta fram nya verktyg och format för att bättre nå ut med MSB:s lagreglerade stöd.

1.1 Bakgrund

I följande kapitel ges en bakgrundsbeskrivning av MSB:s stödjande arbete riktat till Sveriges kommunala räddningstjänstorganisationer.

1.1.1 MSB:s stöd till kommunal räddningstjänst

MSB:s lagreglerande uppdrag för kommunal räddningstjänst ges tydligast av lag (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO) 1 kap 5§;

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ska på nationell nivå främja att denna lag och föreskrifter som har meddelats i anslutning till lagen följs. Myndigheten ska också samordna kommunerna på nationell nivå och stödja dem med råd och information i deras verksamhet enligt denna lag.

Även annan lagstiftning såsom lag (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor ger motsvarande uppdrag, även om kommunen kan ha valt att organisera uppdraget utanför organisationen för räddningstjänst.

I den interna arbetsordningen inom MSB beskrivs uppgiften för avdelningen för räddningstjänst och olycksförebyggande (RO) enligt följande:

Avdelningens uppgift är räddningstjänst, förebyggande av olyckor och utbildningsverksamhet.

I uppgiften ingår att;

- stärka förmågan att förebygga, förbereda, genomföra och leda effektiva räddningsinsatser;
- samordna och stödja utveckling av kommunal räddningstjänst;
- stärka det olycksförebyggande arbetet avseende bränder, natur- och klimatrelaterade olyckor och farliga ämnen;
- utveckla, tillhandahålla och utvärdera utbildningar inom myndighetens ansvarsområde.

1.1.2 Landets kommunala räddningstjänst

Sveriges 290 kommuner har alla ett ansvar att tillhandahålla räddningstjänst, och idag finns drygt 140 kommunala räddningstjänstorganisationer i Sverige.

Räddningstjänstorganisationerna varierar i stor utsträckning avseende organisationsstorlek, och vanligt förekommande är exempelvis att grannkommuner skapar gemensamma organisationer för räddningstjänst genom att bilda kommunalförbund.

Landets kommunala räddningstjänst har således exempelvis följande uppdrag: byggnadsbränder, trafikolyckor, drunkningstillbud, skogsbrandsläckning och insatser vid kemikalieolyckor. Den kommunala räddningstjänsten står dock inför stora framtida utmaningar när det gäller att effektivare kunna hantera stora och allvarliga olyckor till följd av bl.a. klimatförändringar.

För att stärka Sveriges förmåga på området föreslog regeringen nya lagändringar från 2021, bland annat ändringar i LSO. De nya lagändringarna innebar:

- En starkare statlig styrning av kommunernas förebyggande verksamhet och räddningstjänst genom ett nytt nationellt mål för den förebyggande verksamheten, tydligare handlingsprogram samt utökad föreskriftsrätt för MSB.
- En tydligare ledningsorganisation med krav på kommunerna att upprätthålla en övergripande ledning av räddningstjänsten samt en möjlighet att delegera uppgifter på ett mer flexibelt sätt.
- Förstärkt tillsyn och stöd genom en koncentration till MSB med möjlighet att förelägga kommunerna att avhjälpa brister.
- Möjligheter för MSB att under vissa förhållanden kunna prioritera och fördela tillgängliga förstärkningsresurser ur ett nationellt perspektiv.

Lagändringarna trädde i kraft den 1 januari 2021 och flera av förslagen förväntades få särskild effekt på skyddet för olyckor utanför de större städerna. Kommunerna fick dock tid till den 1 januari 2022 för att anta nya handlingsprogram och uppfylla kravet på att ständigt upprätthålla övergripande ledning av räddningstjänsten.

1.2 Syfte och mål

Syftet med utvärderingen är att utvärdera hur ett antal stöd från MSB mottagits och brukats av landets kommunala räddningstjänstorganisationer.

Utvärderingen genomförs som en resultatutvärdering. Det innebär att stöden ska värderas utifrån hur relevanta myndighetens prestationer är och hur väl de är anpassade till olika målgrupper i den kommunala räddningstjänsten.

Utvärderingen är av summativ art, vilket innebär att värderingen av givna stöd ska kunna användas för att utveckla framtida stöd genom förbättrat innehåll, form och i förekommande fall även riktat stöd till specifika målgrupper inom räddningstjänsten. Utvärderingens resultat förväntas vara i sådan form att det ska kunna användas omedelbart av uppdragsgivaren, avdelningen RO.

Målet är att utvärderingen i slutänden bidrar till bättre förebyggande arbete och effektivare räddningsinsatser i kommunerna.

1.3 Utvärderingsfrågor

Följande utvärderingsfrågor ska besvaras:

- Hur väl känner kommunal räddningstjänst till de stöd som MSB har producerat?
- Har kommunal räddningstjänst nyttjat stödet?
- Hur relevant var givet stöd, dvs. upplever kommunal räddningstjänst att det finns ett behov av stöd inom aktuellt ämne?

Angående de stödåtgärder som nyttjats ska ytterligare utvärderingsfrågor besvaras:

- Är stödet komplett?
- Är stödet anpassat till rätt målgrupp/målgrupper?
- Hur väl används stödet?

1.4 Avgränsningar

Utvärderingen avser inte fördjupa sig i respektive utvalt stöd eller att utvärdera effekter som dessa stöd har på kommunal räddningstjänst.

Utvärderingen avser snarare utvärdera tillgänglighet, anpassning, kännedom, relevans och behov av stöden för kommunala räddningstjänstorganisationer.

1.5 Underlag

Avdelningen RO har valt ut tolv olika stöd som utvärderingen och intervjuerna utgår ifrån. Samtliga stödåtgärder förutom insatskort för acetylen gasflaskor, är vidtagna efter att den reformerade LSO-regleringen trädde i kraft, det vill säga efter 1 januari 2021.

Tolv utvalda stöd:

1. 10 råd för ett säkrare fyrverkeri (2022).
2. Insatskort acetylen gasflaskor (2017).
3. Handbok: Innehåll och struktur i kommunernas handlingsprogram enligt lagen om skydd mot olyckor (2021).
4. Handbok: Kommunal tillsyn enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor (2022).
5. Handbok - Enhetligt ledningssystem för kommunal räddningstjänst (två versioner) (2021).
6. Lärande från bostadsbrand: huvudrapport (2022).
7. Reviderad vägledning skogsbrandsläckning (2022).
8. Informationsblad – Brandfarliga varor i skolor (2021).
9. Studie: Gasformig HF vid brand i trånga utrymmen – risker för hudupptag vid insatser (2021).
10. Vägledning: Cybersäkerhet i tunga räddningsfordon (2023).
11. Vägledning: Hot och våld mot blåljuspersonal: en vägledning för ett förebyggande och förberedande arbete med utgångspunkt i social oro (2022).
12. Klimatförändringarnas effekter på förekomsten av naturolyckor (2022).

1.5.1 Stöd till kommunal räddningstjänst

Följande kapitel innehåller information om de tolv utvalda stöd som denna utvärdering bygger på. Informationen omfattar bland annat syfte och innehåll av stöden, samt i vissa fall information om målgrupp som stöden riktar sig till.

För att läsa mer om stöden så finns det även en länk med mer information under respektive stöd.

10 råd för ett säkrare fyrverkeri

Stödet *10 råd för ett säkrare fyrverkeri* är ett informationsblad framtaget av MSB, med 10 råd för en säkrare hantering av fyrverkerier. Stödet vänder sig till alla som planerar att köpa och avfyra fyrverkerier. Informationsbladet finns på nio olika språk.

<https://www.msb.se/sv/publikationer/10-rad-for-ett-sakrare-fyrverkeri2>

Insatskort för acetylengasflaskor

Insatskortet för acetylengasflaskor syftar till att informera om hur acetylengasflaskor bäst bör hanteras. Insatskortet innehåller information om hantering såväl som information om risker, riskområden, hur man bäst skyddar sig vid eventuell olycka samt en åtgärdsmodell vid räddningsinsats med acetylengasflaskor.

<https://rib.msb.se/filer/pdf/28223.pdf>

Handbok: Innehåll och struktur i kommunernas handlingsprogram enligt lagen om skydd mot olyckor

Kommunen ska enligt 3 kap. 3 och 8 §§ i LSO anta handlingsprogram för den förebyggande verksamheten och räddningstjänsten. Förändringar i lagen men även förordningen om skydd mot olyckor (FSO) medförde att MSB gavs bemyndiganden 1 januari 2021 att utfärda föreskrifter inom flera områden för att stärka kommunernas arbete inom skydd mot olyckor. MSB har utfärdat föreskrifter och allmänna råd (MSBFS 2021:1) om innehåll och struktur i nämnda handlingsprogram.

Handboken *Innehåll och struktur i kommunernas handlingsprogram enligt lagen om skydd mot olyckor* är ett stöd och vägledning för kommunen i hur regleringen ska tillämpas, vilket innebär att handboken fokuserar på olyckor som kan leda till räddningsinsats enligt LSO:s definitioner.

<https://rib.msb.se/filer/pdf/29806.pdf>

Handbok: Kommunal tillsyn enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor

Handboken *Kommunal tillsyn enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor* vänder sig till personer som arbetar med tillsyn i kommunen. Den ger både stöd till kommunens övergripande planering av tillsynsverksamheten och till de kommunala tillsynsföräntarnas planering och genomförande av enskilda tillsynsärenden. När det gäller frågor om enskilda tillsynsärenden fokuserar boken främst på tillsynen enligt 2 kap. 2 § LSO, det vill säga att följa upp den enskildes skyldighet att ha ett brandskydd i skälig omfattning. Den kan även ge viss vägledning för annan tillsyn, exempelvis av farliga verksamheter eller när det kommer till brandfarliga eller explosiva varor.

Handboken ersätter den tidigare boken *Kommunal tillsyn enligt lagen om skydd mot olyckor*.

<https://rib.msb.se/filer/pdf/30194.pdf>

Handbok: Enhetligt ledningssystem för kommunal räddningstjänst (två versioner)

Ett enhetligt ledningssystem för kommunal räddningstjänst (ELS) är ett normerande dokument som ska bidra till utveckling av svensk kommunal räddningstjänsts förmåga att leda och genomföra effektiva räddningsinsatser. Innehållet i ELS spänner över ett stort antal komponenter med varierande omfattning. Det finns flera komponenter som är tydligt teoretiskt orienterade och det finns komponenter som är närmare praktisk tillämpning. Tillsammans utgör de en helhet som är anpassad till olika utvecklingsbehov. Ambitionen med ELS har varit att sammanställa och binda samman tidigare litteratur om räddningsledning, att vidareutveckla tidigare publicerat material där ny kunskap tillkommit och att utveckla nytt material där MSB sett behov av detta.

Det finns även en kortversion av ELS som riktar sig mot en bredare målgrupp än grunddokumentet. Ambitionen med kortversionen har varit att skapa en text för att underlätta att ta till sig huvuddragen i ELS.

Lång version: <https://rib.msb.se/filer/pdf/29830.pdf>

Kort version: <https://rib.msb.se/filer/pdf/29831.pdf>

Lärande från bostadsbrand: huvudrapport

Syftet med rapporten är att förbättra kunskapsläget avseende vilka hushåll som drabbas av bostadsbränder som leder till insatser från räddningstjänst. Rapporten tillhandahåller även information om eventuella skillnader mellan olika typer av hushåll avseende brandskydd, t.ex. brandvarnare, vid dessa bränder.

<https://rib.msb.se/filer/pdf/30017.pdf>

Reviderad vägledning skogsbrandsläckning

MSB har tillsammans med ett antal kommunala räddningstjänster tagit fram denna vägledning för att stärka kunskaperna om de praktiska åtgärder och överväganden man behöver göra vid en skogsbrandinsats. Vägledningen ska stärka kunskaperna kring användande av flygande resurser i syfte att optimera användningen av resurserna, stärka kunskaperna om brandbeteende vid framför allt extrema förhållanden, stärka kunskaperna om riskreducerande åtgärder samt tillhandahålla erfarenhets- och kunskapsöverföring från tidigare inträffade skogsbränder.

Vägledningen är den 3:e utgåvan av *Vägledning i skogsbrandsläckning*.

<https://rib.msb.se/filer/pdf/30038.pdf>

Informationsblad – Brandfarliga varor i skolor

Informationsbladet riktar sig till personer som hanterar gasol inom en skolverksamhet, och visar hur man installerar och driver en gasolinstallation som uppfyller kraven i lag och föreskrifter.

<https://rib.msb.se/filer/pdf/29473.pdf>

Studie: Gasformig HF vid brand i trånga utrymmen – risker för hudupptag vid insatser

I studien har risker för hudexponering av vätefluorid (HF) i gasform undersökts under en kontrollerad rökdykning och i en diffusionscell med human hud. Resultaten visar att skyddskläder använda av räddningstjänst skyddar relativt väl, samt att upptaget av HF genom hud är lågt. Sammantaget bedöms riskerna för allvarliga konsekvenser under rökdykning orsakade av HF-exponering som låga förutsatt att andningsvägar skyddas.

<https://rib.msb.se/filer/pdf/29507.pdf>

Vägledning: Cybersäkerhet i tunga räddningsfordon

Syftet med vägledningen är att ur perspektivet cybersäkerhet ge stöd vid upphandling av fordon till räddningstjänsten, samt att öka medvetenheten om vad man behöver ta i beaktande vid drift, underhåll och ombyggnationer av denna typ av fordon.

<https://rib.msb.se/filer/pdf/30228.pdf>

Vägledning: Hot och våld mot blåljuspersonal: en vägledning för ett förebyggande och förberedande arbete med utgångspunkt i social oro

Syftet med denna vägledning är att uppmuntra och stödja blåljusaktörer som kommunal räddningstjänst, polis och ambulanssjukvård i sitt arbete med att motverka hot och våld som har sin utgångspunkt i social oro, både vad gäller det långsiktiga förebyggande arbetet och den operativa beredskapen.

<https://rib.msb.se/filer/pdf/28739.pdf>

Klimatförändringarnas effekter på förekomsten av naturolyckor

Denna rapport redovisar underlag till bedömningen av klimatförändringarnas effekter på förekomsten av bränder och naturolyckor. Uppdraget har avgränsats till att redovisa direkta och indirekta effekter av vegetationsbrand, översvämningar, ras, skred, slamströmmar, storm och värmeböljor.

<https://rib.msb.se/filer/pdf/30538.pdf>

| Metod

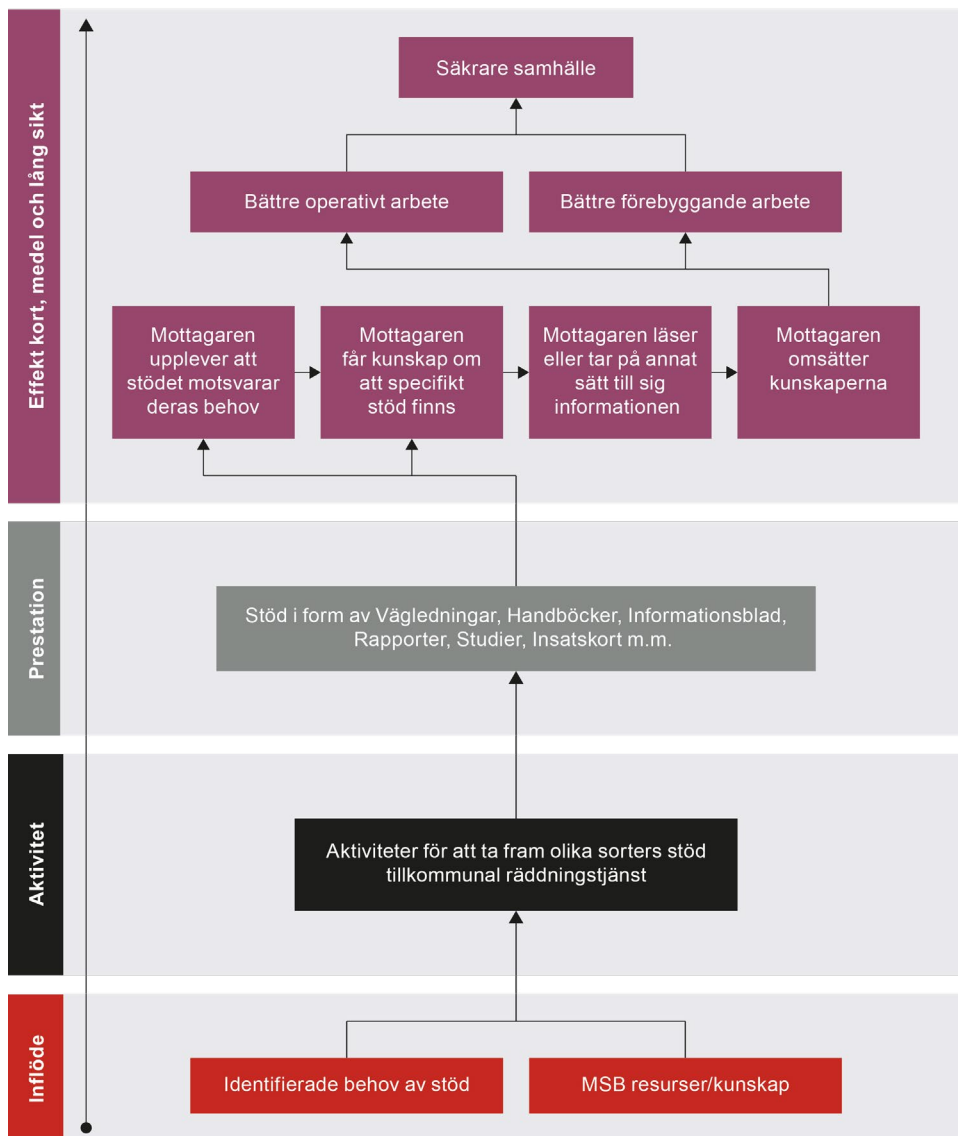
2. Metod

Följande kapitel innehåller verksamhetslogik som tagits fram för denna utvärdering samt en beskrivning av den datainsamlingsmetod som använts.

2.1 Utvärderingsramverk

I samarbete med avdelningen RO har en verksamhetslogik formulerats för att visa på vad verksamheten vill uppnå med sina åtgärder och det tänkta sambandet mellan åtgärder och förväntat resultat av MSB:s stöd till kommunal räddningstjänst. MSB:s prestationer, enligt verksamhetslogiken, är stöd till kommunal räddningstjänst i form av vägledningar, handböcker, informationsblad m.m. Förväntad effekt av prestationerna är att mottagare upplever att stöden motsvarar deras behov samt får kunskap om att specifika stöd finns. Detta förväntas leda till att mottagare läser eller på annat sätt tar till sig informationen och sedan omsätter kunskaperna. Enligt slutet på effektkedjan förväntas de omsatta kunskaperna leda till ett bättre förebyggande och operativt arbete som i sig förväntas leda till ett säkrare samhälle. I figuren nedan visualiseras verksamhetslogiken.

Figur 1. Verksamhetslogik över MSB:s prestationer i form av stöd till kommunal räddningstjänst, samt förväntade effekter.

Verksamhetslogiken ligger till grund för vilka frågor utvärderingen kan söka få svar på. Denna utvärdering omfattar de tre första boxarna i effektkedjan, det vill säga om mottagarna upplever behov av de olika stöden, om de känner till dem och om de har läst eller på annat sätt tagit till sig informationen. Utvärderingen kommer även rent deskriptivt beröra om mottagarna har omsatt den information de tagit till sig, men utan att göra någon värdering av detta.

2.2 Bedömningskriterier

Bedömningskriterier har tagits fram i samverkan med avdelning RO. Bedömningskriterierna beskriver vad som ska vara uppfyllt för att arbetet med att ge stöd till kommunal räddningstjänst ska bedömas fungera bra, det vill säga vad datamaterialet ska bedömas mot. De utvalda stöden består av tre handböcker, tre vägledningar plus sex övriga stöd, varav de senare består av bland annat insatskort och informationsblad.

- **Kriterium 1.** Alla räddningstjänster ska känna till alla handböcker och vägledningar, samt minst hälften av de övriga stöd som ingår i utvärderingen.
- **Kriterium 2.** Alla räddningstjänster ska ha nyttjat alla vägledningar och handböcker som de känner till, samt minst hälften av de övriga stöd de känner till.
- **Kriterium 3.** Alla räddningstjänster ska anse att alla handböcker och vägledningar, samt minst hälften av de övriga stöd som ingår i utvärderingen är relevanta.
- **Kriterium 4.** Minst hälften av alla räddningstjänster som använt stöden ska anse att alla vägledningar och handböcker är kompletta, samt att minst tre av de övriga stöden är kompletta.
- **Kriterium 5.** Alla räddningstjänster som nyttjat stöden ska anse att alla handböcker och vägledningar är målgruppsanpassade, samt att minst tre av de övriga stöden är målgruppsanpassade.

Avdelningen RO har satt högre kriterier för handböcker och vägledningar för att de ska bedömas fungera bra. Detta beror på att det finns en sorts hierarki i stöden där till exempel handböcker är direkt relaterade till föreskrifter.

2.3 Datainsamling

Datainsamlingen för denna utvärdering genomfördes genom kvalitativa intervjuer. Intervjuerna var semistrukturerade, vilket innebar att utvärderarna kombinerade förberedda frågor med valfri följdordning av frågor, samt i vissa fall kompletterande frågor. Intervjuer genomfördes med representanter från tolv kommunala räddningstjänstorganisationer som valts ut genom stratifierat slumpmässigt urval. Det innebär att räddningstjänsterna har kategoriserats i fem grupper utifrån styrningstyp och förekomst av heltidsstyrka, och ur varje grupp har ett slumpmässigt urval dragits. Målsättningen har varit att ha med olika typer av räddningstjänster, både stora och små, heltids- och deltidspersonal samt kommunalförbund och övriga. (Se Tabell 1).

Räddningstjänsterna har i sin tur själva fått utse vilka personer som de anser mest lämpade för att besvara utvärderarnas frågor. De som utsågs hade olika funktioner och jobbade bland annat som räddningschef, biträdande räddningschef, verksamhetschef, chef för förebyggandeavdelning, operativ chef, insatschef samt strateg.

Tabell 1. Antal räddningstjänst per styrningstyp och förekomst av heltidsstyrka, samt urval från respektive grupp.

Styrningstyp och förekomst av heltidsstyrka	Totalt antal	Urval
1. Kommunalförbund – större	18	2
2. Kommunalförbund – mindre	17	2
3. Övriga – 5 eller fler heltid – större	23	2
4. Övriga – 5 eller fler heltid – mindre	22	2
5. Övriga – färre än 5 heltid	62	4
Totalt:	142	12

Intervjuerna utfördes under perioden maj 2023 till augusti 2023.

Som förberedelse inför intervjuerna skickades intervjufrågorna, samt information om respektive stöd ut till varje respondent innan intervjuerna utfördes. Detta möjliggjorde eventuella förberedelser för respondenterna, samt en möjlighet för respondenterna att ta reda på om en kollega eller chef kände till eller använt sig utav något av stöden.

| Resultat

3. Resultat

Detta kapitel innehåller en redovisning och sammanställning av de intervjuvar som samlats in under intervjuerna. Intervjувaren är indelade efter respektive stöd som respondenterna tillfrågades om.

Intervjufrågorna som ställdes redovisas i Bilaga 1.

3.1 Redovisning av intervjuvar

1 10 råd för ett säkrare fyrverkeri.

Nio av tolv respondenter kände till stödet *10 råd för ett säkrare fyrverkeri*. Av de personer som kände till stödet var det största användningsområdet att sprida som informationsblad till allmänheten om hur man på ett säkrare sätt hanterar fyrverkerier. Några respondenter uppgav även att deras räddningstjänst använt stödet internt som förberedelse för att kunna besvara frågor från allmänheten. En respondent svarade även att informationsbladet använts som teoriunderlag för övningsverksamhet.

Av de respondenter som svarade att de kände till stödet så svarade majoriteten att de även använt stödet. Om de själva inte använt stödet svarade de antingen nej på frågan, eller att en kollega använt det. Totalt svarade sju respondenter att de använt stödet.

Två respondenter kände till att stödet fanns på olika språk och en av dem har använt det i sin kontakt med försäljare av fyrverkerier.

Av de tre personer som svarade att de inte kände till stödet, svarade två att de inte kunde svara på om det fanns ett behov av ett sådant stöd i kommunen. Den tredje svarade att de inte hade några större fyrverkerier i kommunen och hade därför inte behov av detta stöd, men att det säkert var relevant för andra kommuner. Även andra respondenter uppgav att de i respektive kommun inte haft så mycket problem med fyrverkerier, men ansåg samtidigt att behovet av stödet finns antingen gentemot allmänheten eller om frågor dyker upp inom räddningstjänsten.

Har i kommunen inte så mycket problem kring fyrverkerier. Det är lite på påskafton som det skjuts. Men ändå bra att kunna hänvisa till om någon har frågor".

Av de nio respondenter som kände till stödet ansåg åtta att det var komplett och en hade svårt att uttala sig om det. En respondent menade att det saknas i informationsbladet att man ska titta på kommunens lokala föreskrifter.

Komplett, bra uppbyggd med punktform. Det är de vanliga punkterna som brukar stå. Den är bra för sätter man upp den i en butik till exempel då är den ganska tydlig.

Åtta av de nio som kände till stödet menade att det var anpassat till rätt målgrupp. De övriga uttalade sig inte om det.

2 Insatskort för acetylenegasflaskor

Stödet *Insatskort för acetylenegasflaskor* kände elva av tolv respondenter till. En av dem kände inte till den nuvarande versionen, men däremot en tidigare.

Av de personer som svarade att de kände till stödet hade alla även använt det. Flera hade använt stödet som teoriunderlag vid övning, som beslutstöd i bilarna och av ledningsenheter. Flera av respondenterna använder stödet frekvent, samtidigt som vissa uppgav att de inte använder stödet regelbundet – men att de till exempel delat ut det som information vid utbildningar. Av alla de som kände till stödet, ansåg samtliga elva att det är relevant för räddningstjänstens behov.

Elva respondenter uppgav att stödet fungerat som ett bra hjälpmedel och att det är anpassat till rätt målgrupp, både för personal och ledningsfunktionen. Många uppgav även att insatskortet är uppdaterat och att det är enkelt att ta till sig informationen.

Korten använder man och läser in sig i bilen på väg på insats. Och vid träning. Viktigt att systemet ser likadant ut och att man vet var man kan hitta det.

Det är enkelt, systematiskt och jättebra.

En räddningstjänst har utvecklat insatskortet och breddat det för att täcka många typer av gas och för att kunna ge till externa aktörer om hur de ska förvara sina gasflaskor så att de snabbt kan tas ut vid brand. Åtta respondenter uppgav att insatskortet är komplett och övriga kunde inte svara på den frågan.

En respondent ansåg att insatskortet hade behövt förenklas och kategoriseras mer i texten för att understryka vad som är viktigast information. Ytterligare en respondent ansåg även att insatskortet kunde tydliggöra hur allmänheten bör tänka vid hantering av acetylenegasflaskor, detta för att i sin tur kunna förebygga att behöva göra en insats.

3 Handbok: Innehåll och struktur i kommunernas handlingsprogram enligt lagen om skydd mot olyckor.

Handboken *Innehåll och struktur i kommunernas handlingsprogram enligt lagen om skydd mot olyckor* kände alla utom en respondent till. Av de som svarade att de kände till handboken, svarade samtliga att de använt stödet. Samtliga respondenter svarade även att de ser ett behov av stödet inom respektive räddningstjänst. Två intervjupersoner menade att handboken kom väl sent, då den kom på sommaren och kommunerna skulle vara klara med sina handlingsprogram vid årsskiftet. Respondenter som använt sig av stödet uppgav även att stödet använts frekvent vid framtagande av egna handlingsprogram.

| Den har man läst från pärm till pärm.

En intervjuperson kände inte till stödet, men svarade att dennes chef troligtvis både kände till och hade använt stödet i framtagande av handlingsprogram. Samma person uppgav även att denne inte visste om behovet av stödet fanns inom räddningstjänsten.

Åtta av tolv respondenter ansåg att stödet är anpassat efter rätt målgrupp.

Flera respondenter uppgav dock att det finns vissa förbättringsområden vad gäller handbokens struktur och innehåll. Bland annat ansåg en respondent att det hade varit önskvärt med tydligare mätbarhet av förmågan och värdeorden i LSO.

En annan respondent uppgav att det hade varit önskvärt om MSB varit tydligare i hur utformning av handlingsprogrammet bör se ut på detaljnivå inom alla räddningstjänster, för att på så sätt skapa en mer enhetlig struktur.

| Går nog att förenkla, samla in synpunkter och revidera om.

En annan respondent uppgav att man snarare är negativt inställd till att handlingsprogrammet är styrt på detaljnivå, då alla räddningstjänster ser olika ut och har olika tid att lägga på handlingsprogrammet.

| Vi är negativa till att man styrt handlingsprogrammet så i detalj. Den tid och energi vi lägger på handlingsprogrammet har minskat avsevärt, nu är det mer att fylla i rätt saker så blir de nöjda.

En respondent ansåg att handboken har fungerat bra för det förebyggande arbetet i kommunen, samt att innehåll och struktur i handboken är bra. Respondenten uppgav däremot att det saknas vissa delar för att anse handboken som komplett. Bland annat hur risker ska identifieras i kommunerna, samt hur kommunen bör hantera olyckor som inte är kopplat till räddningsinsatser.

Samtidigt så hade en annan respondent uppfattningen att handboken erbjudit en tydligare struktur och enhetlighet bland räddningstjänster.

Totalt ansåg åtta av tolv att stödet var komplett.

4 Handbok: Kommunal tillsyn enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor.

Handboken *Kommunal tillsyn enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor* kände alla respondenter till. Samtliga svarade även att de använt handboken, inklusive en som svarade att en kollega arbetat aktivt med den. Elva av tolv ansåg även att stödet är relevant för räddningstjänstens behov. En respondent kunde inte svara på frågan om stödets relevans.

Användningsområden som respondenterna uppgav var bland annat att handboken använts som grund till tillsynsprocess (både i planeringsarbete och praktiskt) och att räddningstjänsten ändrat alla tidigare rutiner eller anpassat tidigare rutiner efter handboken.

Det är grunden till vår tillsynsprocedure. Vi har fått göra om allting enligt denna handbok.

Nio av tolv respondenter ansåg att handboken är väl anpassad till målgruppen, att den är tydlig, relativt lättläst och en bra språngbräda för de som varit nya i jobbet med tillsyn. Flera tycker också det är bra att handboken ger konkreta exempel.

En respondent saknade dock att få ha varit med och påverkat nyversionen av handboken. Hen menade att det blir de stora organisationer med funktioner som jobbar heltid och har resurser som kan delta i framtagande och remisshantering av stödet. Det gör att handboken blir anpassad efter de stora organisationer som storstäderna har. En annan respondent menar istället att vägledningen kan användas oavsett hur stor organisation man har. För små kommuner är det exempelvis bra att kunna luta sig mot handboken som stöd.

Fem av de tillfrågade ansåg inte att handboken är komplett utan att den saknar vissa delar. En respondent ansåg att handboken bör kompletteras med förhållandet till förvaltningslagen och att den kan målgruppsanpassas genom att ha exempel från verkligheten med ett bredare perspektiv. Andra delar som efterlyses är tydligare och rakare riktlinjer, samt tydlighet i hur man kommunicerar beslut. Enligt några respondenter har handboken i dagsläget för mycket tolkningsutrymme. En respondent menar dock att trots tolkningsutrymmet finns det en bra bedömningsgrund för var ”ribban” ligger. Samtidigt tycker en annan respondent att MSB styr hur kommunen ska kommunicera och att de exempel som är med i handboken är på en för hård nivå.

Upplever att tidigare version av stödet innehållit fler delar och varit mer komplett t.ex. kring kommunikation. Tidigare version kunde i högre utsträckning användas som uppslagsverk.

En respondent uppskattade att MSB gjorde en form av turné när den tidigare versionen av handboken kom. Det gjorde att räddningstjänsten fick vägledning, hjälp att tolka och ha dialog med myndigheten.

5 Handbok: Enhetligt ledningssystem för kommunal räddningstjänst (två versioner)

Elva av tolv respondenter kände till handboken *Enhetligt ledningssystem för kommunal räddningstjänst* (både en kort och lång version). Tio av tolv ansåg att stödet är relevant för räddningstjänstens behov.

Av de respondenter som kände till stödet hade samtliga använt det. Handboken ansågs vara viktig och essentiell i arbetet med uppbyggnad av ledningssystem. Flera respondenter uppgav även att man använt handboken för att ta fram utbildningsmaterial.

I och med att vi hållit på att implementera ett nytt ledningssystem så har vi suttit i massa arbetsgrupper sen efter sommaren förra året och då beslutade vi tidigt att det arbetet skulle utgå ifrån handboken. Så den har använts flitigt sedan dess för att få fram det nya ledningssystemet som kommer implementeras.

Uppfattningen hos samtliga respondenter var att kortversionen av handboken var den som användes i huvudsak och användes mer regelbundet då den var mer lättläst och lätthanterlig. De flesta av respondenterna ansåg att den längre versionen av handboken var för tung att läsa, för akademisk och svårtillgänglig på grund av dess omfattning. Däremot användes den längre versionen i de flesta fall som ett uppslagsverk och ansågs av vissa som ett komplement till den kortare versionen. Några av respondenterna hade använt några kapitel i den längre versionen och genomfört seminarier för att förbättra förståelsen för innehållet.

Och jag kan säga att det är jättebra att den finns en kortversion för den andra är rätt så mastig att läsa från pärm till pärm och förstå vad som innebörden är. Så kortversionen var en förutsättning för att den skulle kunna användas i alla led, ner på brandmannanivå.

Några av respondenterna ansåg att det saknas vissa delar i handboken för att den ska anses komplett. Totalt ansåg tre av de elva som använt handboken att den var komplett. Det fanns även de som ansåg att delar av handboken behöver justeras. Bland annat ansåg respondenterna (som nämnts tidigare) att den långa versionen av handboken var för akademisk och svårhanterlig på grund av dess omfattning och språk. Flera av respondenterna uppgav dock att man som resultat av detta, bearbetat materialet i handboken för att göra mer lättförståeligt och lätthanterligt och skapat seminarier och visuella bilder för samtliga målgrupper.

Andra delar som respondenterna ansåg saknas eller som de såg behov av justering av i handboken var: mer information om vad enhetlighet innebär och hur man skapar det, samt bättre förberedelser för hur man kan skapa en robusthet inför sårbara situationer. Någon respondent ansåg även att materialet hade behövt målgruppsanpassas bättre.

Målgruppsanpassa mer i kapitlen. Vad ska jag som chef, utbildare eller enskild brandman läsa? Likadant kortversionen, för de som är i politiken, vad ska man informera dem om? Och även samverkansorganisationen, informera dem om hur vi ska arbeta enhetligt?

Fyra av de elva respondenter som använt handboken ansåg att den var anpassad för rätt målgrupp. Samtliga uppgav att kortversionen varit ett bra alternativ för de personer som haft svårt att ta till sig den längre versionen.

De personer som inte ansåg att handboken var anpassad för rätt målgrupp uppgav att personalen haft svårt att ta till sig informationen i handboken och att den kräver bearbetning på grund av sin omfattning, svårt språk och otydlighet. Synpunkterna om handboken gällde i detta fall både den korta och långa versionen av handboken.

6 Lärande från bostadsbrand: huvudrapport

Sju av tolv respondenter svarade att de kände till rapporten *Lärande från bostadsbrand*. Majoriteten av respondenterna, nio av tolv, svarade att de aldrig använt stödet.

Trots att många av respondenterna inte använt rapporten, svarade elva av tolv att de anser att rapporten är relevant och att man har ett behov av sådant stöd i arbetet med bostadsbränder. Behovet är framför allt att man kan hålla sig uppdaterad inom ämnet, den statistik som rapporten innehåller, riskgrupper som tas upp i rapporten, slutsatser från tidigare insatser och ett pedagogiskt sätt att lära sig om bostadsbränder.

Endast två av tolv svarade att man anser att stödet är målgruppsanpassat och sex av tolv kunde inte svara på frågan om rapporten är målgruppsanpassad eller inte.

Det man kommer fram till i rapporten kan användas, men skulle då behöva paketeras tydligare och mer pedagogiskt.

Två av tolv svarade även att stödet är komplett medan resterande respondenter inte kunde svara på frågan om rapporten är komplett.

Det var flera som uppgav att de redan upplever sig väl förberedda när det gäller bostadsbränder. En respondent uppgav att man använder sig mycket av lokal och regional statistik i det förebyggande och operativa arbetet med bostadsbränder. Hen anser att statistiken är tillräcklig för behovet som finns och att stödet därför inte fyller någon funktion.

7 Reviderad vägledning skogsbrandsläckning (2022)

Samtliga respondenterna kände till *Reviderad vägledningen skogsbrandsläckning* från 2022 och elva av tolv hade använt det. Detta inkluderar en respondent som uppgav att en kollega kände till och hade använt sig av stödet.

Räddningstjänster har använt vägledningen för att uppdatera och utveckla metoder och strategier, utföra brandriskprognoser och detektion av skogsbränder, använt stödet som hjälpmedel för utbildningar av personal och befäl, samt använt stödet för att revidera egen vägledning om skogsbrandsläckning.

Totalt svarade elva av tolv respondenter att de ansåg att stödet är relevant för deras behov. Behovet ansågs finnas på grund av klimatförändringar och den ökade risken för skogsbränder, även då skogsbrandsläckning är en prioriterad verksamhet.

Totalt svarade sju respondenter att de ansåg att vägledningen var komplett och åtta av tolv svarade att det var målgruppsanpassat.

Några respondenter uppgav att det hade varit önskvärt med fler bilder och utbildningsmaterial och en tydlighet i hur man bör använda sig av symboler.

8 Informationsblad – Brandfarliga varor i skolor

Nio av tolv respondenter kände till informationsbladet *Brandfarliga varor i skolor* från 2021. Det var totalt sju av tolv som uppgav att de använt sig av stödet, inklusive en respondent som uppgav att en kollega använt stödet.

Av de respondenter som använt stödet så var användningsområdena följande: skickat ut informationsbladet vid ett ansökningsförfarande (om de söker gasol i samband med kemisalar m.m.), använt för tillsynsförrättare (för hur det ska se ut), pratar om informationsbladet under utbildningar i skolor, samt använt för att informera skolor innan de ansöker om tillstånd.

Trots att andelen räddningstjänster som använt stödet totalt var sju av tolv, så ansåg elva av tolv att stödet var relevant och viktigt. Respondenterna uppgav exempelvis att informationsbladet ersatt svårtolkade föreskrifter och att man tack vare stödet sluppit kontakta MSB angående tolkning av paragrafer. En respondent uppgav att denne troligtvis kommer börja använda sig av stödet framöver då det funnits behov av att kunna besvara frågor från allmänheten, men att denne fram till nu inte vetat om att stödet fanns.

Totalt svarade sju respondenter att stödet var komplett. De som svarade nej på frågan ansåg att stödet kunde utvecklas för att inkludera fler områden än skolor, samt att informationen var lite för komplicerad för målgruppen. Totalt svarade sex av tolv att de ansåg att stödet är målgruppsanpassat. En person svarade att det inte är målgruppsanpassat och resterande kunde inte svara på frågan.

Stödet skulle kunna vara bredare, t.ex. innehålla vad som gäller för offentlig plats, festivaler och liknande.

9 Studie: Gasformig HF vid brand i trånga utrymmen – risker för hudupptag vid insatser

Sju av respondenterna kände sedan tidigare till studien *Gasformig HF vid brand i trånga utrymmen – risker för hudupptag vid insatser*, detta inkluderar två respondenter som uppgav att deras kollegor kände till det. Samtliga av de sju som uppgav att de eller en kollega kände till stödet uppgav även att de använt det.

Användningsområden som respondenterna uppgav var att stödet använts som underlag för metodik och rutiner, för anpassat sätt att rökdyka, vid framtagande av nya riktlinjer för hur man ska agera vid insatser, vid utbildningar och övning samt användning av stödet vid seminarier.

Elva respondenter uppgav att stödet är relevant för räddningstjänstens behov och en respondent svarade att denne inte kunde svara på om stödet är relevant.

Flera av respondenterna kunde inte svara på om stödet var komplett eller om det var anpassat för rätt målgrupp. Av de respondenter som kunde besvara frågorna så ansåg tre att stödet var komplett och två att det inte var det. En respondent uppgav att det var ett bra stöd då det minskade oron hos personalen, men att det hade behövts mer och tydligare information för att kunna göra fullständiga riskbedömningar.

Var väldigt bra när den kom ut, det minskade oron bland personalen. Kom väldigt mycket rön om hur farlig den var. Undersökningen visade att det inte var så farligt med den skyddsutrustning vi har... Finns fortfarande lite osäkerhet hur farligt det är och hur länge man kan rökdyka. Kanske göra lite som insatskortet om acetylen, strategi, flödesschema som stöd för riskbedömning. Bra att ha något handfast.

En respondent ansåg att det är en negativ faktor att studier tar lång tid att ta fram och sedan lång tid för att nå ut till målgrupper. En respondent uppgav att informationen i studien är ett bra kunskapsunderlag, men att den har varit svår att omhänderta och omsätta i praktiken. Enligt respondenten hade det varit önskvärt med en mer rak och tydlig vägledning. Andra respondenter ansåg att stödet varit bra och tydligt. Man ser det även som positivt att MSB tagit fram klarare och tydligare riktlinjer.

Fanns mycket tyckande och tänkande innan, så bra att det kommit ut dokument, och bra att det kommer från MSB och att man tar ställning. Olika experter har tidigare sagt helt olika saker. Det ger problem att förklara för brandmän hur det ligger till.

Fyra respondenter ansåg att stödet är målgruppsanpassat och resterande kunde inte svara på den frågan.

10 Vägledning: Cybersäkerhet i tunga räddningsfordon

Fem av tolv respondenter kände till vägledningen *Cybersäkerhet i tunga räddningsfordon*. Tre respondenter uppgav sig ha använt stödet, inklusive två respondenter som uppgav att deras kollegor använt stödet. Resterande respondenter uppgav att de inte använt sig av vägledningen.

Två av respondenterna beskrev att de såg att det var ett användbart stöd vid upphandlingar. En respondent uppgav att det resulterat i nya riktlinjer för användning av mobiltelefoner i fordon.

Sju av respondenterna ansåg att vägledningen är relevant, även i de fall de inte använder den idag. De fem övriga såg inte behov av stödet eller kunde inte svara på om det finns ett behov.

Då få av respondenterna kände till eller hade använt stödet hade de svårt att svara på om stödet är komplett och målgruppsanpassat. Totalt svarade en person att stödet var komplett och en person att stödet var målgruppsanpassat. En respondent angav att stödet är lättläst. En respondent undrade varför det är avgränsat till tunga räddningsfordon och inte omfattar alla räddningsfordon. Utifrån det var det svårt att se att stödet var komplett. En av respondenterna uppgav att materialet är svårt att ta till sig om man inte är väldigt insatt i ämnet.

Bra faktasammanställning. Har inte använt den vid upphandling och ingen åtgärd på befintliga fordon. Den är inte lätt att ta till sig, kräver hög kunskapsnivå. Hänvisar mycket till standarder som finns. Vi kommer inte ensamma kunna använda den fullt ut utan behöver hjälp. Bra underlag för planering.

11 Vägledning: Hot och våld mot blåljuspersonal: en vägledning för ett förebyggande och förberedande arbete med utgångspunkt i social oro

Vägledningen *Hot och våld mot blåljuspersonal* kände samtliga respondenter till, detta inkluderar en respondent som uppgav att en kollega kände till den. Sju av respondenterna uppgav även att de själva eller en kollega använt sig av stödet.

En av räddningstjänsterna uppgav att de använt vägledningen för att ta fram ett reglemente som man aktivt jobbar med. En hade investerat i ny materiel, bland annat i form av mikrofoner och hörsnäckor. Andra hade använt vägledningen vid utbildningar om hot och våld, eller som underlag för egna riktlinjer och utfört risk- och sårbarhetsanalyser. Nio av respondenterna ansåg även att stödet är relevant för räddningstjänstens behov. De tre övriga såg inget behov av den i nuläget för deras del.

Den är väldigt relevant. En del av utbildningskonceptet. Jättebra vägledning.

Sex av respondenterna uppgav att stödet var komplett. De som ansåg att det finns förbättringsområden eller att det saknas delar i stödet uppgav att det hade varit önskvärt om vägledningen innehöll fler erfarenheter från hantering av verkliga händelser. Det fanns också synpunkter på att vägledningen kunde varit tydligare och mer konkret gällande ansvarsområden. En respondent ansåg att den bör kompletteras med evidens från forskning.

Den är viktig. Sen är den jättesvår. Det finns inga tydliga svar. Kunde vara mer konkret. Kanske borde ställa mer krav på vem som ska vara ansvarig för olika delar. Utan vi får hjälpas åt. Borde varit mer tydliga vem som ska göra vad, när och hur.

Sex av respondenterna ansåg att vägledningen är målgruppsanpassad. De övriga uttalade sig inte direkt om målgruppsanpassningen. En respondent lyfte igen att det var centralt att förtydliga ansvar i förhållande till exempelvis hälso- och sjukvården.

12 Klimatförändringarnas effekter på förekomsten av naturolyckor

Stödet *Klimatförändringarnas effekter på förekomsten av naturolyckor* kände sju av respondenterna till. Fyra av respondenterna uppgav även att de eller en kollega använt stödet.

Flera respondenter uppgav att de använt den som ett underlag för dialog med politiken eller som ett kunskapshöjande underlag. En räddningstjänst uppgav även att den varit relevant inför materielinköp. Andra hade använt den i samband med framtagande av prognoser kring vilka naturolyckor man kan förvänta sig i framtiden. En räddningstjänst uppgav också att de har gått igenom den snabbt vid händelse av naturolyckor.

Ja, jag känner till den, men det är inget som jag har läst. Vi har ju haft några naturolyckor och då tittar man lite på den.

Elva av respondenterna uppgav att stödet är relevant, medan en var osäker. Flera uppgav även att de anser att stödet kommer att bli mer relevant i framtiden och att stödet är ett bra verktyg för förebyggande arbete och för att vara förberedda inför framtiden.

Majoriteten av respondenterna kunde inte svara på om stödet är komplett eller målgruppsanpassat. Två respondenter som inte ansåg att stödet är komplett svarade att stödet går att utveckla, bearbeta och konkretisera hur man bör förbereda sig inför naturolyckor, att den kan anpassas mer efter lokala och regionala förhållanden, samt kan kompletteras med exempel på hur andra har förberett sig för naturolyckor.

3.1.1 Övriga intervju svar

Utöver de intervjufrågor som handlar om respektive stöd, ställdes ett antal övriga intervjufrågor till respondenterna.

- Är vägledning/handböcker/insatskort osv. ett bra sätt att nå ut med kunskap m.m. till kommunal räddningstjänst?
- Hur vill du/ni helst få information om olika stöd som riktar sig till kommunal räddningstjänst?
- Något mer du/ni vill tillägga?

Respondenterna fick på så sätt en möjlighet att ta ställning till och ge återkoppling på MSB:s sätt att nå ut med stöd till kommunal räddningstjänst samt en möjlighet att lämna övriga synpunkter.

Är vägledning/handböcker/insatskort osv. ett bra sätt att nå ut med kunskap m.m. till kommunal räddningstjänst?

På frågan om de stöd som MSB skickat ut till kommunal räddningstjänst är bra sätt att nå ut med kunskap så var samtliga respondenter positiva. Några av respondenterna hade synpunkter på utformning och innehåll i de olika stöden.

Nedan presenteras ett urval av några av de intervjusvar som vi fick av respondenterna.

Jag tycker det är bra. Förut var det många som inte gillade att MSB gick in och styrde. Vissa saker måste ju anpassas efter våra lokala förhållanden. Nytt sätt att jobba med som blivit tydligare och enhetligt, så jag tycker att det är bra att ni går ut och styr. Vissa grejer måste man såklart anpassa efter våra lokala förhållande.

Men vissa grejer måste man utveckla mer. ELS:en till exempel – det går ju inte bara att göra såhär – det behövs mer utvecklat. Med fyrverkerier och gasol funkar det med punktlista. Fler kortversioner och sammanfattning – kortversionen gillar ju jag och andra. Så kan man fördjupa sig i de delar man vill fördjupa sig i.

Några respondenter uppgav att vägledning och handböcker är bra stöd för räddningstjänsten, förutsatt att de är praktiskt användbara. För räddningstjänsten handlar det om att tvingas prioritera bland de stöd som MSB skickar ut. Därför behövs konkreta och tydliga stöd med mindre tolkningsutrymme för att de ska kunna omhändertas i praktiken.

De här fyller sitt syfte och är tillräckligt bra för att använda. Men de behöver uppdateras ordentligt, t.ex., när det gäller skogsbrand, det får inte bli gammalt. Numera går det att uppdatera digitalt.

Hur vill du/ni helst få information om olika stöd som riktar sig till kommunal räddningstjänst?

Många av respondenterna är nöjda med hur information om stöden distribueras till kommunal räddningstjänst. Flera nämner att det fungerar bra att få information via mejl eller att själva söka upp information på MSB:s hemsida. Däremot nämner flera av respondenterna att de anser att MSB:s webbplats är svår att orientera sig på och att det är svårt att hitta rätt information där.

Jag får ju som ett nyhetsbrev och e-post när det kommer någonting vilket jag tycker fungerar bra. Sen är man ju inne kontinuerligt på hemsidan och kollar, plus att det är upp till arbetsgrupperna i länet, vad gäller de olika specifika områdena vad vi behöver uppdatera oss på. Så jag kan inte säga att det finns någon brist i hanteringen eller att man kunde gjort det lättare. Lätt att hitta när man söker.

Vill kunna söka information på msb.se, men upplever att det är svårt att hitta information. Oklar struktur på webbsidan och sökfunktionen är inte optimal, det kommer upp mycket irrelevant information när man använder sökord.

Några av respondenterna uppgav att mejl är svårhanterat då man ofta blir översvämmad av information.

Jag brukar googla och då är det lätt att få träff från MSB:s material. Mejlen med info svåra att ta till sig mer.

Ett förslag som flera av respondenterna tog upp var att få en sammanställning/ uppdatering (förslagsvis en gång om året), av de stöd som är nya för året.

Där går det att förbättra. Jag tycker det är jädrigt marigt att se vad MSB distribuerat och producerat i år. Borde finnas en egen sida med det här är vad som kommit senaste året. Nu är det utspritt på hela webbplatsen. Nu går jag hellre till Utkiken istället för MSB:s webbplats. Borde finnas en samlad plats för kommunal räddningstjänst.

Något mer du/ni vill tillägga?

Utöver de intervjusvar som presenterats ovan så blev respondenterna tillfrågade om de hade något övrigt att tillägga. Nedan presenteras några av de svaren.

Det behövs fler områden där vi behöver hjälp och stöttning för att få likartat. Inte lätt för alla att ha samma kunskap. Kan inte på rak arm nu säga om vad.

Vill poängtera att portalen för utbildning har blivit bra, ett riktigt lyft. Kan ske komplettering där med sådana här underlag.

Uppmaning till MSB: skriv så att vi förstår. Har saknat information om höjd beredskap, det börjar hända saker nu men det har dröjt. Vill veta vilken kapacitet räddningstjänsten förväntas ha. Hoppas MSB har något på gång till räddningstjänsterna.

Generellt tycker jag det är bra service och bra underlag vi får.

3.1.2 Styrkor och förbättringsområden enligt respondenterna

Intervjupersonerna inkom med flera förbättringsförslag samt styrkor som de ser med de stöd som tillhandahålls av MSB. Nedan följer några av de synpunkter som respondenterna uppgav.

Det är ofta bra med kortversioner. Kortversioner är ibland en förutsättning för att stödet ska kunna användas och för att målgruppen ska kunna ta till sig av informationen.

Ibland använder MSB ett för akademiskt språk. Några respondenter uppger att språket som används i stöden ibland utgör ett hinder för att snabbt och effektivt kunna ta till sig av informationen.

Konkretisera ansvarsområden. Några respondenter eftersöker tydligare uppdelning av ansvarsområden i de olika stöden. Även tydliggörande av vilka kapitel i en vägledning som är riktade till vem (chef, utbildare, brandman osv.).

Uppdatering om stöd från det senaste året. Flera önskar en årlig sammanställning av de stöd som producerats det senaste året för att hålla sig uppdaterade och bli påmind om vad som finns tillgängligt.

| **Analys**

4. Analys

Det finns ett behov av att bättre förstå hur MSB:s stöd når ut till olika räddningstjänstorganisationer och målgrupper i Sverige. Detta med anledning av att Sveriges räddningstjänster i stor utsträckning varierar avseende bland annat organisationsstorlek och organisationsform, samt då det framkommit starka indikationer på att delar av målgruppen inte nås.

Nedan följer därför en analys av hur fördelningen mellan respondenterna och de olika styrningstyperna ser ut, avseende kännedom, användning, relevans av stöd, bearbetning, målgruppsanpassning och användningssätt.

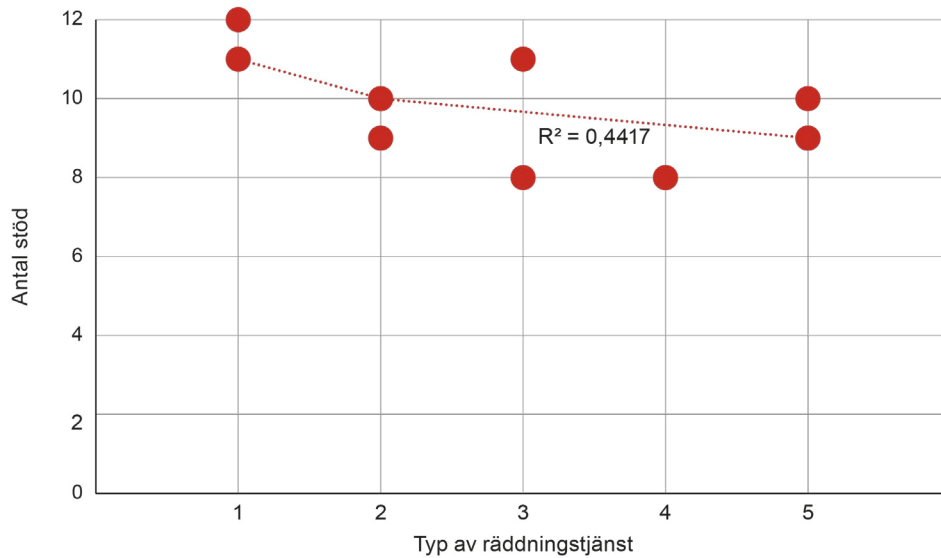
4.1 Varierad kännedom om MSB:s stöd

Kännedomen om MSB:s stöd till kommunal räddningstjänst varierar något mellan de räddningstjänster som ingick i undersökningen.

Som mest uppgav en räddningstjänst att man kände till samtliga tolv stöd och som minst uppgav tre räddningstjänster att man kände till åtta av tolv stöd. Det skiljer sig därför något mellan hur många stöd som räddningstjänsterna känner till, även om denna skillnad inte var jättestor. Samtliga räddningstjänster kände till en majoritet av stöden.

En jämförelse gjordes även mellan de olika styrningstyperna¹. Figur 2 visar antal stöd som respektive grupp (styrningstyp och förekomst av heltidsstyrka) kände till av alla de stöd som ingick i undersökningen.

1. Finns beskrivet i Tabell 1.

Figur 2. Antal stöd som respektive styrningstyp känner till²

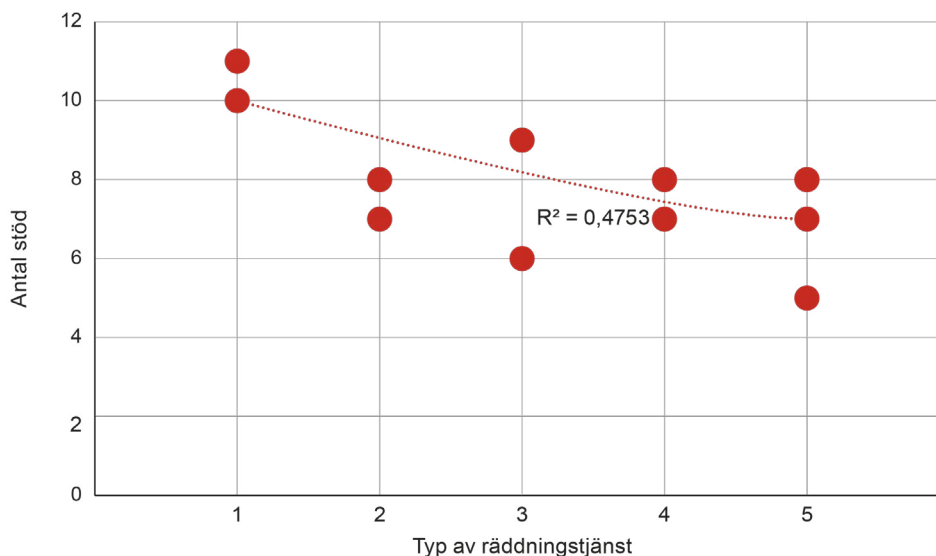
Sett till fördelning mellan räddningstjänstgrupp och antal stöd som respektive grupp kände till, kan man se ett visst samband mellan styrningstyp/storlek på räddningstjänst och antal stöd som de kände till. De större styrningstyperna (typ 1–2) kände generellt till ett större antal stöd än de mindre styrningstyperna (typ 4–5).

4.2 Stöden används i olika omfattning

Det var generellt sett färre stöd som räddningstjänsterna hade använt sig av än antal stöd som de kände till. Som mest hade en räddningstjänst använt sig av elva stöd och som minst hade en räddningstjänst använt sig av fem stöd. Det var alltså en hög variation mellan lägst antal använda stöd och flest använda stöd hos räddningstjänsterna. Majoriteten hade dock använt sig av mer än hälften av stöden.

Figur 3 visar antal stöd som respektive styrningstyp använt av alla de stöd som ingick i undersökningen.

2. R²-värdet, eller determinationskoefficienten, visar hur väl variansen förklaras i modellen. Det finns inga exakta gränser för R²-värdet som anger när det finns ett samband eller hur starkt det är. I utvärderingen har vi utgått från en tumregel om att för värden 0-<0,3 finns inget samband, mellan 0,3-<0,5 finns ett visst samband och för värden större än eller lika med 0,5 finns ett starkt samband.

Figur 3. Antal stöd som respektive styrningstyp har använt

Sett till styrningstyp och användande av stöden så kan man se ett visst samband mellan styrningstyp/styrka och antal använda stöd.

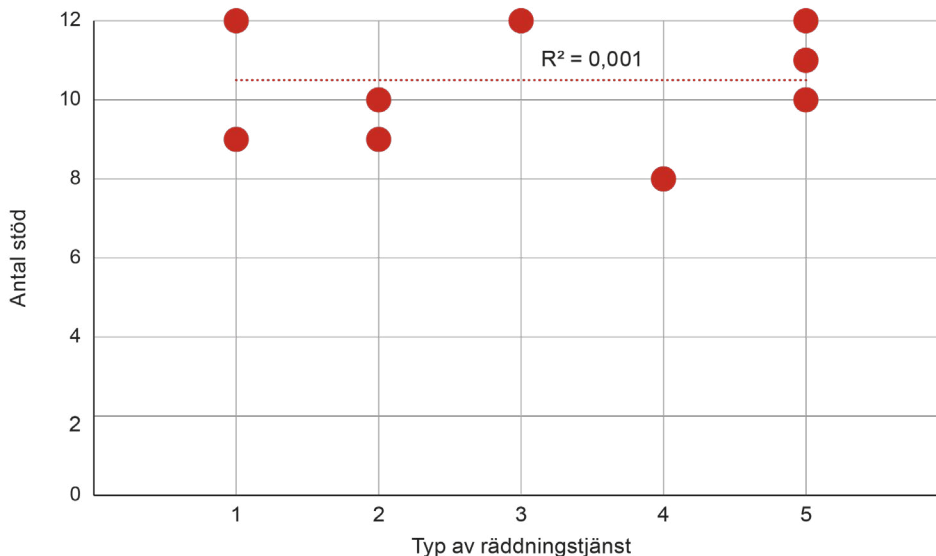
De större räddningstjänsterna har ett genomsnittligt högre användande av stöden än de mindre.

4.3 Många anser att stöden är relevanta för räddningstjänstens behov

Trots att räddningstjänsterna använt MSB:s stöd i olika omfattning så var det generellt en hög andel räddningstjänster som ansåg att stöden var relevanta för deras behov. De olika räddningstjänsterna uppgav att mellan åtta och tolv av stöden var relevanta för deras verksamhet. I genomsnitt innebar det att drygt tio av stöden uppgavs vara relevanta.

För ett av stöden, *Cybersäkerhet i tunga räddningsfordon*, var det en något lägre andel respondenter, sju av tolv, som ansåg stödet relevant. För övriga stöd varierade antalet respondenter som ansåg respektive stöd relevant mellan nio och tolv. I några fall uppgav respondenterna att stödet inte var relevant för dem, men att de kunde se att det var relevant för andra målgrupper.

Figur 4 visar antal stöd som respektive styrningstyp ansåg vara relevant.

Figur 4. Antal stöd som respektive styrningstyp anser är relevanta

Räddningstjänstens storlek skulle kunna påverka hur stort behovet av stöd är, det vill säga att de bedömer att stöden är relevanta för dem. Det tycks dock inte finnas något tydligt samband mellan räddningstjänsternas storlek och antalet stöd som de anser är relevanta i de genomförda intervjuerna.

4.4 Få stöd behöver tolkas innan användning

Vid intervjuerna ställdes frågan om stödet är komplett, det förtydligades med att stödet inte behövt bearbetas eller tolkas utan kunnat användas direkt av räddningstjänsten. Utifrån den frågeställningen har de flesta stöd varit direkt användbara enligt intervjupersonerna. Det gäller framför allt för insatskort och informationsblad.

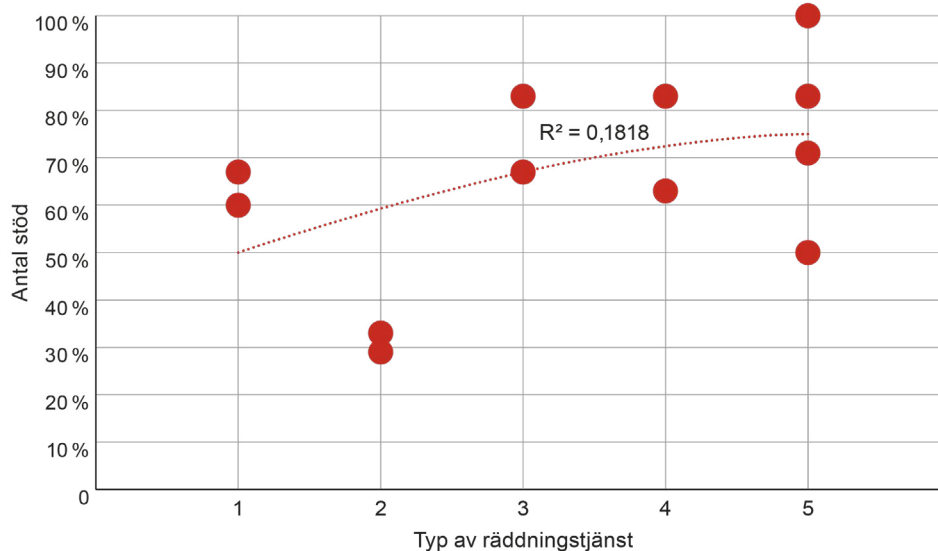
Handboken om handlingsprogram enligt LSO och vägledningen om skogsbrandsläckning hade de flesta använt sig av och svarade att de inte behövde bearbetas eller tolkas utan kunde användas direkt. Det var något färre som använt sig av vägledningen om hot och våld mot blåljuspersonal, men de flesta svarade att den kunde användas direkt.

Handboken om ELS hade de flesta använt sig av och över hälften av dem svarade att den inte är komplett utan måste tolkas eller bearbetas innan den kan användas. Även för handboken om tillsyn enligt LSO svarade flera att den måste tolkas eller bearbetas för att kunna användas.

Även om det var få stöd räddningstjänster själva behövde bearbeta eller tolka för att kunna använda var det många stöd där det, enligt respondenterna, finns behov av kompletteringar från MSB. Det gäller framför allt handböcker och vägledningar där det exempelvis efterfrågas mer konkreta exempel, utbildningsmaterial och Powerpoint som visar det viktigaste i ämnet.

Figur 5 visar andel stöd som respektive styrningstyp ansåg kompletta av de stöd de använt.

Figur 5. Andel stöd som respektive styrningstyp ansåg vara kompletta av de stöd de använt

Figuren ovan visar inte att det finns ett tydligt samband mellan styrningstyp och andel stöd som de anser är målgruppsanpassade av de stöd de använt i den genomförda undersökningen.

4.5 Många anser att MSB:s stöd är målgruppsanpassade

För att kunna uttala sig om MSB:s olika stöd är målgruppsanpassade krävdes det naturligtvis att intervjupersonerna hade använt dem. De flesta stöd visade sig då, enligt intervjupersonerna, vara målgruppsanpassade. Det gäller framför allt för insatskort och informationsblad.

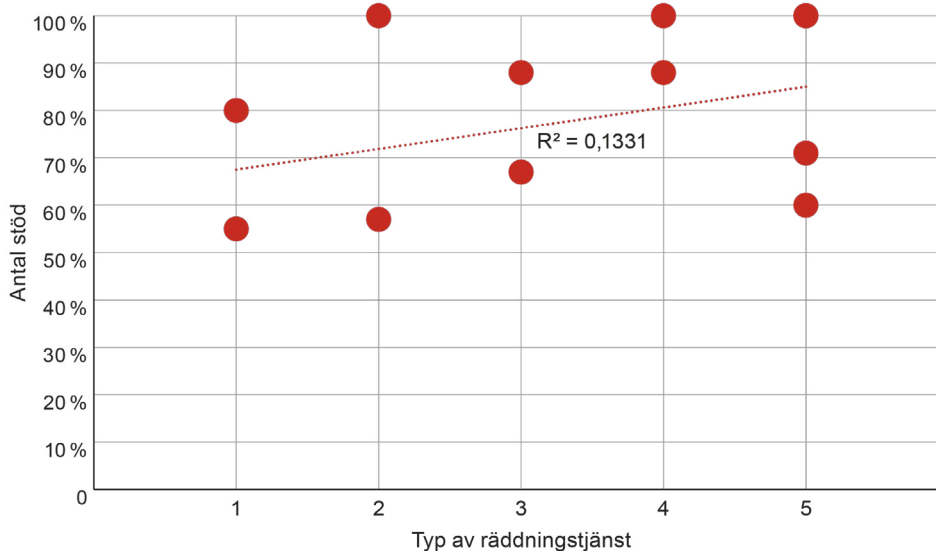
De handböcker eller vägledningar som flest både använt sig av och ansåg vara målgruppsanpassade var handböckerna om handlingsprogram enligt LSO och om tillsyn samt vägledningen om skogsbrandsläckning. Hälften av räddningstjänsterna hade använt sig av vägledningen om hot och våld mot blåljuspersonal och alla utom en ansåg att den var målgruppsanpassad.

Några synpunkter på handböckerna om handlingsprogram och tillsyn var att de är väl anpassade till målgruppen men det krävs att man får läsa dem noggrant och fler gånger.

Det var ett stöd som fler än hälften ansåg inte var målgruppsanpassad, och det var handboken om ELS. Respondenterna ansåg att texten var tung och svår och innehåller akademiska resonemang som är svåra att ta till sig. Handboken finns även i en kortversion, vilken också ansågs ha en jobbig text.

Figur 6 visar andel stöd som respektive styrningstyp ansåg målgruppsanpassade av de stöd de använt.

Figur 6. Andel stöd som respektive styrningstyp ansåg vara målgruppsanpassade av de stöd de använt

Figuren ovan visar inte att det finns ett tydligt samband mellan styrningstyp och andel stöd som de anser är målgruppsanpassade av de stöd de använt i den genomförda undersökningen.

4.6 Varierade användningssätt av de olika stöden

De utvärderade stöden till räddningstjänst är av olika karaktär – vilket också är en anledning till att de används på olika sätt. Några av stöden används konkret vid utbildningar, övningar, insatser men också för att dela ut och förmedla information till allmänhet eller andra intressenter. Det gäller framför allt insatskort, informationsblad och det stöd som innehåller råd vid fyrverkerier. Vissa av de intervjuade räddningstjänsterna angav dock att dessa stöd även använts i kunskapshöjande syfte inom den egna organisationen.

De tre handböcker som omfattas av utvärderingen framstår som väl använda. De har även en relativt konkret användning i att de ofta använts vid framtagande eller justering av handlingsprogram, tillsynsprocesser, rutiner och ledningssystem. Samtidigt har de även använts i ett kunskapshöjande syfte för räddningstjänst.

Studierna om vätgasflourid och klimatförändringens effekter samt de tre vägledningarna som ingår i utvärderingen har ett liknande användningssätt som handböckerna, men en något mindre konkret användning. Även dessa har i några fall legat till grund för ändrade rutiner, riktlinjer, reglementen och legat till grund för materielinköp. Men stöden uppges även ha en kunskapshöjande användning och kunna användas exempelvis som underlag för diskussion med politiska forum.

Samlad bedömning

5. Samlad bedömning

Utvärderarnas samlade bedömning baseras på de bedömningskriterier³ som tagits fram i samverkan med avdelningen RO. Nedan presenteras utvärderarnas bedömning efter utvärderingsfrågorna.

Löpande i texten visualiseras utvärderarnas bedömning av uppfyllnad av bedömningskriterierna genom gröna, gula och röda boxar, enligt följande:

Grön box: Utvärderarna bedömer att bedömningskriteriet är uppfyllt

Gul box: Utvärderarna bedömer att bedömningskriteriet till viss del är uppfyllt

Röd box: Utvärderarna bedömer att bedömningskriteriet inte är uppfyllt

Som tidigare nämnts i metodkapitlet så består de utvalda stöden av tre handböcker, tre vägledningar plus sex övriga stöd, de senare är bland annat insatskort, informationsblad m.m.

5.1 Hur väl känner kommunal räddningstjänst till de stöd som MSB har producerat?

MSB:s målsättning är att samtliga räddningstjänster ska känna till samtliga handböcker och vägledningar. Med andra ord ska samtliga tolv räddningstjänster känna till samtliga sex handböcker och vägledningar för att detta bedömningskriterium ska vara uppfyllt.

Utvärderarnas bedömning är att bedömningskriteriet inte uppfyllts då endast *fyra* räddningstjänster kände till samtliga sex handböcker och vägledningar.

3. Bedömningskriterier finns beskrivet under rubrik 2.2 Bedömningskriterier.

I resultatet utmärkte sig vägledningen *Cybersäkerhet i tunga räddningsfordon*, då endast fem respondenter kände till stödet. Bortser man från detta stöd i den slutliga sammanställningen så blir resultatet istället att elva räddningstjänster kände till fem handböcker och vägledningar. Utvärderarna konstaterar att då blir räddningstjänsternas kännedom om MSB:s handböcker och vägledningar betydligt högre.

MSB:s målsättning är även att samtliga räddningstjänster ska känna till hälften av övriga stöd, när man bortser från handböcker och vägledningar. För att detta kriterium ska vara uppfyllt ska alltså samtliga tolv räddningstjänster, var för sig, känna till minst tre av de sex övriga stöden.

Utvärderarnas bedömning är att bedömningskriteriet uppfylls då samtliga **tolv** räddningstjänster kände till minst tre av de övriga sex stöden.

5.2 Har kommunal räddningstjänst nyttjat stöden?

MSB:s målsättning är att alla räddningstjänster ska ha nyttjat alla vägledningarna och handböckerna som de känner till.

Utvärderarnas bedömning baseras därav enbart på de stöd som räddningstjänsterna kände till.

Utvärderarnas bedömning är att bedömningskriteriet inte uppfyllts då endast **fem** räddningstjänster hade använt alla handböcker/vägledningar som de kände till.

I resultatet utmärkte sig vägledningen *Hot och våld mot blåljuspersonal: en vägledning för ett förebyggande och förberedande arbete med utgångspunkt i social oro*, då många räddningstjänster som kände till stödet inte hade använt det. Bortser man från detta stöd i den slutliga sammanställningen så blir resultatet istället att nio räddningstjänster hade använt alla handböcker/vägledningar som de kände till. Utvärderarna konstaterar då att andelen räddningstjänster som nyttjat alla handböcker/vägledningar som de kände till skulle bli betydligt högre.

MSB har också som målsättning att räddningstjänsterna, var för sig, ska ha nyttjat minst hälften av de övriga stöd (de stöd som inte är vägledningar eller handböcker) som de känner till.

Utvärderarnas bedömning är att bedömningskriteriet inte helt uppfyllts då inte samtliga räddningstjänster använt minst hälften av de övriga stöd de kände till. Totalt var det **elva** räddningstjänster som hade använt mer än hälften av de övriga stöd de kände till. Det var alltså endast **en** räddningstjänst som inte hade använt minst hälften av de övriga stöd man kände till.

Trots att bedömningen är att kriteriet inte helt uppfyllts så är det en klar majoritet av räddningstjänsterna (elva av tolv) som hade använt minst hälften av de övriga stöd de kände till. Alltså kan bedömningskriteriet anses nästan uppfyllt.

5.3 Hur relevanta är stöden?

Det tredje kriteriet berör hur relevanta MSB:s stöd anses vara av räddningstjänsterna. Med relevant avses att räddningstjänsterna anser att det finns ett behov av stöd inom det aktuella ämnet.

MSB:s målsättning är att räddningstjänsterna ska anse att alla handböcker och vägledningar samt minst hälften av de övriga stöd som ingår i utvärderingen är relevanta. Det innebär att samtliga tolv räddningstjänster ska anse samtliga sex handböcker och vägledningar som relevanta.

Utvärderarnas bedömning är att bedömningskriteriet inte uppfyllts då enbart **fyra** av räddningstjänsterna ansåg att samtliga sex handböcker och vägledningar vara relevanta.

Även om kriteriet inte uppfyllts ansåg de flesta respondenter att handböckerna och vägledningarna vara relevanta. I något mindre utsträckning gäller det dock de två vägledningarna *Cybersäkerhet i tunga räddningsfordon* och *Hot och våld mot blåljuspersonal*, där fyra respektive tre av respondenterna inte ansåg vägledningarna relevanta.

Gällande övriga stöd så ska räddningstjänsterna anse minst tre av de sex stöden som relevanta.

Utvärderarnas bedömning är att bedömningskriteriet uppfylls då **samtliga** räddningstjänster ansåg att minst tre av de sex övriga stöden är relevanta.

Kriteriet får anses väl uppfyllt då de intervjuade räddningstjänsterna ansåg att mellan fyra och sex av de övriga stöden är relevanta.

5.4 Är stöden kompletta?

MSB:s målsättning är att minst hälften av de räddningstjänster som använt vägledningarna och handböckerna ska anse att de är kompletta. Med andra ord ska minst sex räddningstjänster anse att alla de handböcker och vägledningar som de använt ska vara kompletta.

Utvärderarnas bedömning baseras därav enbart på de stöd som räddningstjänsterna använt.

Med komplett menas att stöden inte behövs bearbetas eller tolkas för att kunna användas direkt.

Utvärderarnas bedömning är att bedömningskriteriet inte uppfyllts då enbart *två* av räddningstjänsterna ansåg att samtliga handböcker och vägledningar de använt var kompletta.

Bland de resterande tio räddningstjänsterna så ansåg majoriteten att cirka 50–75 procent av de handböcker och vägledningar de använt var kompletta.

Viktigt att nämna är att flera räddningstjänster inte kunde ta ställning till om stödet var komplett eller inte och svarade därför ”vet inte” på flera av stöden. Därav är det inte möjligt att dra slutsatsen att de som inte svarade ja på frågan, automatiskt ansåg att stöden inte var kompletta.

Den handbok och den vägledning flest räddningstjänster ansåg vara kompletta var *Innehåll och struktur i kommunernas handlingsprogram enligt lagen om skydd mot olyckor* och *Reviderad vägledning skogsbrandsläckning*. Den handbok som flest räddningstjänster inte ansåg som komplett var *Enhetligt ledningssystem för kommunal räddningstjänst*.

MSB hade även som målsättning att minst hälften av de räddningstjänster som använt de övriga stöden skulle anse att minst hälften av dem var kompletta. Med andra ord ska minst sex räddningstjänster anse att minst tre övriga stöd är kompletta.

Utvärderarnas bedömning är att bedömningskriteriet uppfylls då *nio* räddningstjänster ansåg att minst tre av sex övriga stöd som de använt var kompletta.

Fyra räddningstjänster ansåg att alla de övriga stöd som de använt var kompletta och fem räddningstjänster ansåg att 60–75 procent av de övriga stöd de använt var kompletta.

5.5 Är stöden anpassade till rätt målgrupp/ målgrupper?

MSB:s målsättning är att de räddningstjänster som nyttjat handböckerna och vägledningarna ska anse att alla är målgruppsanpassade.

Utvärderarnas bedömning baseras därav enbart på de stöd som räddningstjänsterna använt.

Utvärderarnas bedömning är att bedömningskriteriet inte uppfyllts då enbart *två* räddningstjänster ansåg att alla de handböcker och vägledningar som de använt var målgruppsanpassade.

Fyra räddningstjänster ansåg att hälften av de handböcker och vägledningar som de använt var målgruppsanpassade och fem räddningstjänster ansåg att 60–80 procent av de handböcker och vägledningar de använt var målgruppsanpassade.

Viktigt att nämna är att flera räddningstjänster inte kunde ta ställning till om stödet var målgruppsanpassat eller inte och svarade därför ”vet inte” på flera av stöden. Därav är det inte möjligt att dra slutsatsen att de som inte svarade ja på frågan, automatiskt ansåg att stöden inte var målgruppsanpassade.

MSB hade även som målsättning att alla räddningstjänster som använt de övriga stöden skulle anse att minst tre av dem var målgruppsanpassade.

Utvärderarnas bedömning är att bedömningskriteriet inte helt uppfyllts då inte samtliga räddningstjänster ansåg att minst tre av övriga stöd som de använt var målgruppsanpassade. Totalt var det *elva* räddningstjänster som ansåg att minst tre övriga stöd som de använt var målgruppsanpassade. Det var alltså endast *en* räddningstjänst som inte ansåg att minst tre övriga stöd var målgruppsanpassade.

Fem räddningstjänster ansåg att alla de övriga stöd som de använt var målgruppsanpassade. Sex räddningstjänster ansåg att 50–67 procent av de övriga stöd de använt var målgruppsanpassade.

5.6 Utvärderarnas slutsatser

Utvärderingen initierades av avdelningen RO då de såg ett behov av att bättre förstå hur MSB:s stöd når ut till de kommunala räddningstjänsterna, samt att värdera och vid behov ta fram nya verktyg och format för att bättre nå ut med MSB:s lagreglerade stöd. Detta då det har framkommit indikationer på att delar av målgruppen inte nås eller har möjlighet att ta till sig budskapen från myndigheten.

Avdelningen RO formulerade delvis tuffa bedömningskriterier som utvärderingen skulle värdera datamaterialet mot. Det gällde framför allt för de stöd som var i form av handböcker och vägledningar. Det har medfört att de flesta målsättningar angående den sortens stöd inte har uppnåtts. Utvärderarna vill därför uppmärksamma läsarna på att det i flera fall endast krävts att en räddningstjänst svarat nej på frågor om kännedom m.m. för ett av stöden för att bedömningskriteriet inte ska ha uppfyllts.

Utvärderingens resultat ger kanske ingen ny kunskap utan bekräftar snarare tidigare antaganden och indikationer på att alla målgrupper inte nås eller har möjlighet att ta till sig budskapen i MSB:s stöd. Utvärderingen visar på ett visst samband mellan styrningstyp och kunskap och användning av MSB:s stöd. Det är de större kommunala räddningstjänsterna som i högre grad känt till och använt sig av stöden. Det är inte ett så oväntat resultat, då det är fler som jobbar där och som kan ha olika ansvarsområden.

Utvärderingen visar att samtliga räddningstjänster kände till en majoritet av stöden och majoriteten av räddningstjänsterna hade använt sig av mer än hälften av stöden. Utvärderingen visar också att räddningstjänsterna ansåg att de flesta stöd var relevanta för deras behov och att de flesta stöd varit direkt användbara. De flesta stöd var enligt räddningstjänsterna målgruppsanpassade, men det fanns också stöd som ansågs ha för akademiskt och svårtillgängligt språk.

Utvärderarna anser att MSB bör använda sig av klarspråk. Det är alltid av vikt att använda sig av klarspråk, men framför allt om texten behandlar ett komplicerat ämne. I de skrivna stöd som ges ut bör det också kunna utläsas vilken del av texten som riktar sig till vilken målgrupp. Till de stöd som är omfattande är det en fördel om MSB också tar fram en kortversion och ett bildmaterial som räddningstjänster kan använda vid egna utbildningar. Detta för att kanske framför allt ge stöd till de mindre räddningstjänsterna som har små resurser att själva utarbeta egna utbildningsmaterial, men också för att få en enhetlighet i de utbildningsmaterial som används hos de kommunala räddningstjänsterna.

För att räddningstjänsterna ska få ännu bättre kännedom om vilka stöd som finns och ges ut bör MSB se över hur myndigheten på bästa sätt kan nå ut till sina målgrupper. Utvärderarna håller med de räddningstjänster som föreslår att det på MSB:s webbsidor bör finnas en samlad förteckning över alla stöd som riktat sig till kommunal räddningstjänst under året.

Det finns förbättringsområden för de stöd som MSB ger ut, men utvärderarna kan konstatera att på det stora hela är räddningstjänsterna positiva till de stöd som MSB ger ut. Stöden används vid utbildningar, övningar, insatser, framtagande av handlingsprogram, tillsynsprocesser, rutiner och ledningssystem.

Källförteckning

- MSB (2017). *Insatskort för acetylen gasflaskor*. Publ.nr MSB1074 – januari 2017.
- MSB (2021). *Brandfarliga varor: Gasol i skolor*. Publ.nr MSB1627 – mars 2021.
- MSB (2021). *Ett enhetligt ledningssystem för kommunal räddningstjänst – ELS (kortversion)*. Publ.nr MSB1795 – november 2021.
- MSB (2021). *Gasformig HF vid brand i trånga utrymmen – risker för hudupptag vid insatser*. Publ.nr MSB1717 – februari 2021.
- MSB (2021). *Innehåll och struktur i kommunernas handlingsprogram enligt lagen om skydd mot olyckor*. Publ.nr MSB1789 – juni 2021.
- MSB (2022). *10 råd för ett säkrare fyrverkeri*. Publ.nr MSB2110 – december 2022.
- MSB (2022). *Ett enhetligt ledningssystem för kommunal räddningstjänst – ELS*. Publ.nr MSB1794 – reviderad mars 2022.
- MSB (2022). *Hot och våld mot blåljuspersonal. En vägledning för ett förebyggande arbete med utgångspunkt i social oro*. Publ.nr MSB1303 – december 2022.
- MSB (2022). *Klimatförändringarnas effekter på förekomsten av naturolyckor*. Publ.nr MSB2107 – december 2022.
- MSB (2022). *Kommunal tillsyn enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor*. Publ.nr MSB1994 – december 2022. Ersätter MSB474 – augusti 2020.
- MSB (2022). *Lärande från bostadsbrand. Huvudrapport*. Publ.nr MSB1947 – juni 2022.
- MSB (2022). *Vägledning i skogsbrandsläckning 3:e utgåvan*. Publ.nr MSB2022 – juli 2022.
- MSB (2023). *Cybersäkerhet i tunga räddningsfordon*. Publ.nr MSB2122 – januari 2023.
- SFS 2003:778. *Lag om skydd mot olyckor*. Stockholm: Justitiedepartementet.
- SFS 2010:1011. *Lag om brandfarliga och explosiva varor*. Stockholm: Försvarsdepartementet.
- SOU 2018:54. *En effektivare kommunal räddningstjänst*.
<https://www.regeringen.se/contentassets/2120a8dd0d25486dac459846eccd0aa0e/en-effektivare-kommunal-raddningstjanst-sou-2018-54.pdf>

| Bilagor

Bilaga 1

Intervjufrågor

Intervjufrågorna som ställdes till respektive räddningstjänst var följande:

1. Känner du/ni till stödet?
2. Är stödet relevant, d.v.s. upplever du/ni att det finns ett behov av stöd inom det ämnet?
3. Har du/ni nyttjat det?

Om stödet har nyttjats tillkommer följande frågeställningar:

4. Är stödet komplett? Behöver det på något sätt bearbetas, tolkas eller kan det användas direkt?
5. Är stödet anpassat till rätt målgrupp/målgrupper? Exempelvis heltid, RIB eller värn, personal som jobbar förebyggande?
6. Används stödet i förebyggande arbete/övningar etc.?

Utöver ovanstående intervjufrågor tillkom även följande frågor:

1. Är vägledningar/handböcker/Insatskort osv ett bra sätt att nå ut med kunskap mm till kommunal räddningstjänst?
2. Hur vill du/ni helst få information om olika stöd som riktar sig till kommunal räddningstjänst?
3. Något mer du/ni vill tillägga?

Bilaga 2

Bilaga 2 innehåller en tabell som redovisar en sammanställning av intervjusvar efter respektive intervjufråga och stöd. De frågor som redovisas i tabellen är fråga 1–5.

Svaren är sammanställda efter hur många respondenter av totalen (12) som svarade ja (eller motsvarande) på frågorna.

Tabell 2. Sammanställning av intervjusvar. Andelen respondenter som (av totalt 12) svarade Ja (eller motsvarande) på frågorna. (Övriga respondenter kan ha svarat Nej eller Vet inte)

Stöd:	Känner du till stödet?	Har du nyttjat stödet?*	Är stödet relevant?	Är stödet komplett?	Anpassat för rätt målgrupp?
1. 10 råd för ett säkrare fyrverkeri	9	7	10	8	8
2. Insatskort för acetylen­gasflaskor	11	11	11	8	11
3. Handbok: Innehåll och struktur i kommunernas handlings­program enligt lagen om skydd mot olyckor	11	11	11	8	8
4. Handbok: Kommunal tillsyn enligt lagen (2003:778) om skydd mot olyckor	12	11 + Kollega (1)	11	6	9
5. Handbok – Enhetligt ledningssystem för kommunal räddningstjänst (två versioner)	11	11	10	3	4
6. Lärande från bostads­brand: huvudrapport	7	2 + Kollega (1)	11	2	2
7. Reviderad vägledning skogsbrands­läckning (2022)	11 + Kollega (1)	10 + Kollega (1)	11	7	8
8. Informationsblad – Brandfarliga varor i skolor (2021)	9	6 + Kollega (1)	11	7	6
9. Studie: Gasformig HF vid brand i trånga utrymmen – risker för hudupptag vid insatser	5 + Kollega (2)	5 + Kollega (2)	11	3	4
10. Vägledning: Cybersäkerhet i tunga räddningsfordon.	5	1 + Kollega (2)	7	1	1

Stöd:	Känner du till stödet?	Har du nyttjat stödet?*	Är stödet relevant?	Är stödet komplett?	Anpassat för rätt målgrupp?
11. Vägledning: Hot och våld mot blåljuspersonal: en vägledning för ett förebyggande och förberedande arbete med utgångspunkt i social oro.	11 + Kollega (1)	6 + Kollega (1)	9	6	6
12. Klimatförändringarnas effekter på förekomsten av naturolyckor.	7	3 + Kollega (1)	11	2	3

*På fråga 1 och 2 ”Känner du till stödet?” och ”Har du nyttjat stödet?”, svarade några av respondenterna att de själva inte känt till eller använt sig av stödet men att deras kollega eller chef gjort det.

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap